

Сава Матов Мартиновић, Стефан Ивов Поповић, Максим Шкрљић и велики војвода Мирко Петровић. Сви ови ствараоци у народној епци дјеловали су углавном у периоду од 1830. до 1870. године.

Нијесу заобиђена ни два Ришњанина: Вук Поповић и Вук Врчевић. Са њима се Вук Караџић упознао у Боки Которској 1835. године, па су постали најважнији његови сарадници у прикупљању народних пјесама, загонетака, пословица и другог народног културног блага. У књизи су нашли своје мјесто и ствараоци у периоду од 1870. до балканског рата. То су: познати војвода Марко Миљанов, Филип Радичевић, Никола Бастић, Максим Шобаић и Ђорђе Драговић — Ђуричковић.

Из међуратног периода 1918 — 1941. године Меденица је унио у књигу два сакупљача народне епике и два гуслара. За Новицу Шаулића каже да је „несумњиво најодушевљенији поштовалац и најстраснији сакупљач народног стваралаштва уопште: народне епске и лирске песме, тужбалице и приче“. Међутим, он даје и доста критичких примедби на његов рад. Највише простора у књизи (60

страница) аутор је посветио Андрији Лубурићу, чија рукописна збирка, коју је завјештао Архиву Србије, садржи преко 800 епских пјесама са преко 200.000 стихова и тако премашује обилну Караџићеву збирку. Плејаду од 29 стваралаца народне епике које обрађује, аутор завршава гусларима Танасијем Вућићем и Петром Перуновићем. Перуновића је окарактерисао као „најпопуларнијег можда и највећег гуслара кога познаје историја наше епике“. Са нама, каже он, наша народна епика је завршила свој „вековни историјски пут“.

У књизи Меденица доноси и два прилога: Песнички оквир „Полећела два врана гаврана“ и Бајо Пивљанин и бег Мушковић.

Дат је резиме на њемачком језику и попис коришћене литературе, који износи 140 јединица.

Књига је — да поновимо — веома интересантна и чини значајан прилог историји наше народне епике, па зато неће моћи бити заобиђена од будућих истраживача и научних радника у области наше епске поезије.

Новица Ракочевић

БРАНКО КРКЕЉИЋ, ЗАПИСИ О ЦРВЕНОМ ГРАДУ, „НАРОДНА КЊИГА“ Београд 1976.

У издању „Народне књиге“ у Београду средином 1976. године (на књизи нема године издања) под уредништвом Видака Перића изашла је из штампе књига публицисте Бранка Кркељића „Записи о црвеном граду“. Кркељић је широј читалачкој публици познат по низу фељтона о појединим личностима и ратним догађајима, а резултат таквог његовог рада је и ова књига на близу 600 страница, у којој пише о животу и револуционарном раду појединих револуционара са територије бившег подгоричког среза. Аутор пише о народним херојима: Буду Томовићу, Ђини Врбици, Љубиши Миодраговићу, Радосаву Поповићу, Рашку Божовићу и Љубици Поповић, а затим и о осталим ре-

волуционарима са ове територије: Марку Радовићу, Слободану Шкерковићу, Сергију Станићу, Стеву Краљевићу, Владу Мартиновићу-Бајици, Саву Драгојевићу, Рају Бешићу, Рашку Павићевићу, Вукићу Гашовићу, попу Силму Поповићу, Саву Милачићу, Веселину Лаловићу, Видни Ивановић, браћи Милану и Васу Златчанину. У посебном поглављу, под насловом *Отпор међу жицама „црвеног града“*, дао је неке фрагменте о животу затвореника, како у међуратном тако и у ратном периоду. Предговор за ову књигу написао је Ико Мирковић. На крају књиге аутор је у Напоменама истакао на основу којих је све материјала написао ову књигу. Књига је употпуњена и регистром

личних имена, као и низом веома интересантних фотографија, било лица о којима пише било појединих догађаја. У књизи је објављено и неколико интересантних факсимила докумената који говоре о појединим лицима или догађајима. Све ово говори да се аутор трудио да што потпуније прикаже животни пут лица о којима пише. Он је на почетку књиге дао и списак народних хероја са територије бившег подгоричког среза.

Кркељић није располагао богатом архивском грађом о лицима о којима је писао. Таква грађа је оскудна, а и то што постоји налази се у више архивских центара у земљи. Када се говори о архивској документацији ове врсте, тј. грађи која говори о раду истакнутих комуниста, она је доста ријетка због чињенице што су услови илегалног рада наметали потребу свођења преписке на најмању могућу мјеру. У недостатку такве документације, аутор је био приморан да врши анкетирање оних лица која су му могла дати податке о проблему који га је интересовао. На тај начин је знатно употпунио биографске податке о лицима о којима је писао. Разумије се, користио је и литературу, како за општа питања тако и за догађаје и лица о којима пише.

Већина лица о којима Кркељић пише политички је радила и ван територије бившег подгоричког среза, односно Подгорице, коју он назива црвеним градом. Природно, он пише и о догађајима ван поменуте територије у којима су учествовала или су била за њих везана лица о којима говори. Таквих догађаја је било доста, и веома су интересантни за упознавање живота и рада неких револуционара.

Кркељић је, како рекосмо, сакупио доста података путем анкете од истакнутих активиста револуционарног покрета који су били у прилици да неупоредиво више знају о револуционарном раду оних о којима пише него што је о њима остало записано о архивској документацији. Разумије

се овакви су подаци драгоцјени за комплетније изучавање револуционарног покрета, како у међуратном тако и у ратном периоду, не само на територији бившег подгоричког среза већ и у Црној Гори, па и шире. Овом књигом Бранка Кркељића повећан је број публикација које говоре о револуционарним збивањима на подручју поменутог среза. Књига је написана прегледно и лако се чита. У ствари, свака личност о којој пише представља посебно поглавље, односно цјелину саму за себе. Отуда би се могло рећи за ову публикацију да је антологија живота и рада једног броја револуционара са поменуте територије. Њихове судбине и задаци били су различити, а циљ јединствен — борба за човјека и његову слободу. Када су у питању овакве публикације, морало би се водити рачуна и о онима који су дали свој живот за исти циљ за који и ови о којима говори ова књига. Природно, и њима треба посветити пуну пажњу, како би се трајно сачували најинтересантији подаци о њиховом животу и раду. Очекивати је да ће аутор ове публикације наставити истраживање о животу и раду и осталих револуционара, и тиме заокружити цјелину коју је најавио у наслову књиге. Тим при је што је револуционарни покрет на подручју бившег подгоричког среза у међуратном периоду био веома интензиван и што је у току ослободилачког рата и социјалистичке револуције са њега узело учешћа више хиљада становника, од којих је преко 1.400 дало живот за слободу, 56 проглашено за народне хероје и 472 добило Партизанску споменицу 1941. године.